

Predrag Zenović, *Saglasja*,
JU Narodna biblioteka Budve,
Budva, 2018.
(Petar Marković)

Zaglušujuća kakofonija vijesti i informacija iz dnevnopolitičke zbilje, koja putem interneta, novina i televizijskih ekrana prodire u našu svakodnevicu i nameće vrtoglavi ritam pulsiranja političke zajednice, čini da se kao njeni članovi nerijetko osjećamo nesposobnim da smisleno razlučimo politički bitno od nebitnog, društveno korisno od jalovog, moralno prihvatljivo od korumpirajućeg. Preovladavajuća uloga medijskog komentara sa sve užim vidokrugom ili tipičnog politikološkog, „naučnog” osvrta na društvenu stvarnost kao suvoparne primjene neke neupućenom čitaocu sasvim strane teorije ne mogu u dovoljnoj mjeri poslužiti kao alatka za razumijevanje suštinskih pravaca razvoja crnogorskog društva i ključnih prepreka na tom putu. Putokaz za tumačenje osnovnih pitanja politike u Crnoj Gori može biti sazdan samo od onih djela koja na nju svjetlost bacaju sa kritičke udaljenosti dovoljne da se njihovi malobrojni autori mogu autonomno i gorepomenutom bukom nometeno baviti politikom na našim prostorima.

Knjiga-prvijenac dr Predraga Zenovića „Saglasja — političko-filozofski ogledi”, u izdanju Narodne biblioteke Budve, svojevrsna je odbrana ovakve filozofske zagledanosti na našu političku stvarnost. Ona nedvosmisleno predstavlja značajan doprinos političkoj teoriji Crne Gore, ali istovremeno prekoračuje ovu disciplinu, nudeći čitaocima širu društvenu kritiku putem eseja sabranih i u nekoliko cjelina razvrstanih, kako autor u uvodu napominje, prema nosećim pojmovima političke teorije: identitet, poredak, konstitucionalizam, politička kultura (politika i kultura) i demokratija. Čitajući knjigu, čitaoci će se uvjeriti da su to ujedno i pitanja oko kojih se u Crnoj Gori vode najznačajnije borbe u političkoj praksi. Već je u naslovu ove zbirke naučnih radova i eseja potcrtano šta prema mišljenju autora predstavlja osnovnu ulogu političke misli i djelovanja, a to je potraga za poretkom, skladom i saglasnošću u uslovima podijeljenosti crnogorskog društva i nedovršenosti njegove države.

Knjiga počinje esejom koji se bavi problematikom identiteta. Autor najprije razmatra povlašćeno mjesto koje samopoimanje ima u evropskoj kulturi da bi locirao mjesto nacionalnog identiteta u njoj. Formulisući problem crnogorskog identiteta dijalektički, u kontekstu izazova koje pred njegovu sazrijevanje stavlja šire evropsko iskustvo sa nošenjem sa kontradikcijama identiteta — je li ekskluzivan ili

višeslojan, proizvodi li „Druge” ili ne — autor rješenje za razjedinjujuće posljedice identitetske politike vidi u usvajanju habermasovske koncepcije ustavnog patriotizma kao političke koncepcije identiteta zasnovane na privrženosti vrijednostima koje politička zajednica baštini u najvišem pravnom aktu. Bez obzira na punu saglasnost sa autorovim izborom normativnog okvira za razmatranje održivih koncepcija crnogorskog samorazumijevanja, meni se čini da bi, umjesto razmatranja „crnogorskog identiteta pred evropskim izazovima”, za crnogorsko društvo bilo ljekovitije raspravljati obratno, o mogućnostima uspostavljanja ustavnog patriotizma kao o evropskoj dimenziji postnacionalnog identiteta pred crnogorskim izazovima isključivosti, dualnosti, instrumentalne zloupotrebe i manipulacije.

Drugi dio knjige bavi se političkim poretkom i treba da bude nezostavno štivo za razumijevanje temelja političkog sistema Crne Gore. Prvi tekst, pisan u koautorstvu sa prof. Milanom Podunavcem, bavi se nasljeđem, institucionalnim izazovima i normativnim pretpostavkama stabilnosti političkog sistema. Institucionalna analiza je korisna jer politički sistem stavlja u kontekst tranzicije i izgradnje vladavine prava. Međutim, normativna analiza koja slijedi je najznačajnija u tekstu jer predlaže sklapanje novog društvenog ugovora koji bi odgovorio na dezintegrišuće sile ideološke polarizovanosti, kao i nacionalne i klasne podijeljenosti crnogorskog društva. Radi se, bez sumnje, o veoma nadahnutoj odbrani građanske koncepcije društva i države.

Konstitucionalizam je tema trećeg dijela knjige. Međutim, uže od teorije i prakse ograničenja vlasti, ovaj dio bavi se zapravo ustavnim identitetom Crne Gore i prvi je cjelovit osvrt na tu temu kod nas. Tu se iz perspektive sveukupnih ustavnih težnji jednog društva, analitički izloženih u prvom tekstu, kritikuje savremena istorija ustavnosti Crne Gore nakon referendumu o nezavisnosti jer se u prethodnoj deceniji nijesu razriješile temeljne dileme u vezi sa ustavnim identitetom. Drugim riječima, treba li Crna Gora baštiniti nacionalizam, multikulturalizam, republikanizam ili ustavni patriotizam kao model? Kao i u prvom dijelu, autor u tekstu „U njega smo svi zakleti: dileme ustavnog patriotizma” jasno, teorijski fundirano i na Ustav Crne Gore veoma pažljivo primijenjeno predlaže posljednji model.

Naredni dio knjige bavi se širokim poljem političke kulture iz kojeg se crpe pretpostavke za stabilnost političkih procesa u zemlji. Umjesto da se na klasičan način bavi ovom problematikom, tako što bi, na primjer, analizirao preovlađujuće stavove u građanskom tijelu prema političkom sistemu, njihov stepen odanosti ili participacije, Zenović se hvata u koštac sa konkretnim problemima od čijeg optimalnog razrješenja, stiže se utisak, ima da zavisi anatomija političke kulture u zemlji. Prvi tekst filozofski razmatra pretpostavke kvalitetne reforme obrazovnog sistema. Drugi — poželjnim odnosom religije i politike i pozicijom vjerskih ustanova u sekularnom društvu. Interaktivna nastava bazirana na igri, raspravi i Ransijerovom „učitelju nezalici” s jedne, i post-sekularno društvo sa druge strane, mogli bi doprinjeti razvoju demokratske političke kulture kod nas.

Knjiga se završava parom eseja o demokratiji i ljudskim pravima. Vraćajući nas mitskim korijenima demokratije, autor bira da o njoj govori evocirajući gotovo sasvim izvjesnu ali za studente veoma vrijednu Herodotovu priču o persijskom vođi Otanu i njegovom shvaćanju demokratije kao poželjnog oblika vladavine. Posljednji tekst na sedamdesetogodišnjicu Deklaracije o ljudskim pravima UN-a podsjeća na njen dalekosežni značaj.

„Saglasja” bih preporučio kao štivo koje prvenstveno mladi u Crnoj Gori treba da čitaju da bi se na pitak, zanimljiv i provokativan način upoznali sa političkom teorijom i naučili kako ta često apstraktna pitanja treba primijeniti na analizu političkih dešavanja. Na kraju, a to je neophodno istaći da bi se Zenovićev pristup do kraja razumio, posredno je nadahnuta po-etikom Danila Kiša, postmoderne gromade jugoslovenske i svjetske književnosti čije ime nosi jedna od obrazovnih ustanova koja je oblikovala njegov pogled na svijet. Ovaj prećutni uticaj da se pročitati iz podnaslova Predragovog eseja u knjizi posvećenog obrazovanju u XXI vijeku (str. 121–141) — *Treba li Crnoj Gori harfa?* Ovdje autor suptilno aludira na dio Kišovih „Ranih jada”, onaj o Eolskoj harfi, u kojem književnik Kiš, prisjećajući se svog djetinjstva, transformiše sumornu zbilju praveći razigranom mišlju od prozaičnog prizora električnih bandera i žica na ulici mitsku harfu, koja sjedinjava vrline lijepog i svrsishodnog i tako omogućuje da se u istorijskom toku vremena identifikuju harmonije koje bi nam bez imaginacije izmakle. Teoretičar politike Zenović u svojim esejima uspijeva da sjedini iste ove kvalitete. Enciklopedijska širina teorijskih uvida koji u svakom od sabranih eseja utemeljuju raspravu o savremenoj Crnoj Gori ne čini se napornom za čitaoca jer je prati zavodljiva ljepota autorovog izraza.